

fi.remissvar@regeringskansliet.se
fi.ofa.dof.remisser@regeringskansliet.se

Remissvar på Anpassningar till AI-förordningen (SOU 2025:101)

Linköpings universitet (LiU) har beretts tillfälle att yttra sig över regeringens betänkande Anpassningar till AI-förordningen – Säker användning, effektiv kontroll och stöd för innovation (SOU 2025:101) och lämnar följande synpunkter.

Sammanfattning

LiU tillstyrker i huvudsak utredningens förslag men vill samtidigt lämna nedanstående synpunkter och förtydliganden:

- LiU efterfrågar tydligare avgränsningar och förtydliganden av AI-förordningens tillämpning i forsknings- och utvecklingsverksamhet, särskilt avseende samverkan med näringslivet, öppen publicering av modeller och modellvikter samt övergången från forskning till eventuell kommersialisering. Det är angeläget att regelverket utformas på ett sätt som tar hänsyn till forskningens oförutsägbara karaktär och som inte i onödan försvårar forskning, innovation och nyttiggörande.
- LiU vill uppmärksamma behovet av ytterligare analys av konsekvenserna för kommuner och annan offentlig verksamhet, särskilt mot bakgrund av varierande resurser och förutsättningar. Vidare bör dokumentationskrav, sekretess och incidentrapportering utformas så att de säkerställer rättssäkerhet och transparens utan att i onödan begränsa forskning och insyn.

LiU:s synpunkter utvecklas och motiveras närmare nedan.

Forskning- och utvecklingsarbete

4.2.2 Tillämpningsområde

Avseende formuleringen ”Det har därför ansetts nödvändigt att från AI-förordningens tillämpningsområde undanta AI-system och AI-modeller, inbegripet deras utdata, som specifikt utvecklas och tas i bruk enbart i vetenskapligt forsknings- och utvecklingsarbete (skäl 25 och artikel 2.6).” LiU önskar ett

förtydligande att detta undantag även gäller forskning- och utvecklingsarbete som bedrivs tillsammans med företag, till exempel i samverkansprojekt. Gränsdragningen mellan forsknings- och utvecklingsarbete, operativ användning och kommersialisering är komplex och behöver förtydligas. Linköpings universitet vill generellt framhålla vikten av att forskning, så långt det är förenligt med lagstiftningens syfte, undantas från regleringar som kan hämma forskning och innovation.

4.7.1 Skyldigheter för leverantörer av AI-modeller för allmänna ändamål

Det är positivt att modeller som släpps som öppen källkod undantas (53.2). LiU önskar dock ett förtydligande av om öppna modellvikter räknas som öppen källkod, samt om forskningsundantaget (artikel 2.6) gäller även när modeller och/eller modellvikter publiceras publikt som del av LiUs offentliga uppdrag.

14.2 Bevarande av dokumentation samt artikel 53

Om ett forskningsprojekt visar sig leda till kommersialisering måste fullständig dokumentation finnas (enligt artikel 53). Forskning kännetecknas av att resultaten inte alltid kan förutses. Projekt som inledningsvis bedrivs i rent forskningssyfte kan först i ett senare skede visa sig ha potential för kommersialisering. Mot denna bakgrund riskerar krav på fullständig dokumentation när kommersialisering aktualiseras att få betydande praktiska konsekvenser. Om forskningen bedrivits utan dessa krav från början måste alltså dokumentation ske retroaktivt för att uppfylla kraven: träningsdata-sammanfattning, teknisk dokumentation och information till nedströmsanvändare. Detta kommer troligen bli mycket tidskrävande och komplicerat.

Forskning kräver tillgång till träningsdata. AI-förordningens krav på sammanfattning av träningsinnehåll (artikel 53.1 d) kan skapa konflikter med upphovsrättsliga begränsningar och GDPR. Det är angeläget att sådana potentiella regelkonflikter beaktas och i möjligaste mån undviks vid den nationella genomförandelagstiftningen.

Offentliga verksamheter och offentlig förvaltning

6.5.2 Ansvar för punkten 2 i bilaga III, samt efterföljande kapitel

Utredningen föreslår att PTS blir marknadskontrollmyndighet för AI-system av hög risk. Detta är i grunden positivt, då det tydliggör ansvarsförhållanden i ett annars komplext myndighetslandskap. Samtidigt begränsas diskussionen till kommunal myndighetsutövning i specifika sektorer såsom dricksvattenkontroll (6.5.2) och räddningstjänst (6.5.8).

Både forskning och praktisk erfarenhet visar att välfärdens tjänster i hög grad samskapas av kommuner, statliga myndigheter, privata aktörer och civilsamhället. Därmed borde utredningen i högre grad adressera hur marknadsaktörer inkluderas och kontrolleras i dessa samskapade tjänster – inte bara i de smala sektorer som nämns idag.

Det är även oklart hur kommunerna ska förhålla sig till AI-förordningen, samt hur AI-utveckling och ansvar ska samordnas mellan kommuner. Särskilt små och medelstora kommuner saknar ofta tillräckliga datamängder, kompetens och resurser för att utveckla AI-system själva. Här finns därför ett tydligt behov av att identifiera vilken eller vilka nationella aktörer som ansvarar för att stödja kommunernas AI-användning, utveckling och tillsyn – något som utredningen inte klargör tillräckligt.

10.8 Ingripanden mot det allmänna

Avsnittet hänvisar till pågående kompetenshöjning inom exempelvis socialtjänsten, men utredningen problematiserar inte kommunernas stora variationer i förutsättningar att ta till sig AI-relaterad utveckling. Ökade krav på kompetens, dokumentation och teknikförståelse riskerar att förstärka redan befintliga skillnader mellan kommuner och därigenom bidra till en mer ojämlig offentlig service i landet.

Det saknas även en analys av ansvarsfördelning och konsekvenser om kommuner saknar kapacitet att leva upp till de förväntningar som följer av AI-färdplanen och AI-förordningen. Dessa frågor är centrala för likvärdighet och borde adresseras mer utförligt.

12 Regulatoriska sandlådor

Utredningens förslag om regulatoriska sandlådor är mycket värdefullt och innehåller stor innovationspotential. Däremot saknas en diskussion om hur kommuner och fristående serviceleverantörer ska kunna delta.

För många kommuner – särskilt små och medelstora – kan deltagande i sandlådor vara den enda realistiska vägen att testa, utvärdera och införa AI-system på ett rättssäkert och kontrollerat sätt. Som avsnittet är skrivet framstår sandlådorna främst som ett verktyg för statliga myndigheter, vilket ger ett alltför snävt perspektiv på offentlig sektor och riskerar att gå miste om betydande möjligheter för innovativ och hållbar teknik-användning inom välfärden.

16.9.2 Förslagets konsekvenser för det kommunala självstyret

Utredningen bedömer att det kommunala självstyret inte påverkas. Denna bedömning kan vara korrekt i formell mening, men i praktiken riskerar ökade krav på AI-användning att påverka kommunernas handlingsutrymme indirekt.

Eftersom kommunerna skiljer sig kraftigt åt i resurser, kompetens och innovationskapacitet kan utvecklingen leda till att små kommuner tvingas anpassa sig efter lösningar utvecklade av stora kommuner eller kommersiella aktörer, snarare än utifrån sina egna behov. Detta kan leda till oönskad standardisering, extern påverkan och minskat lokalt självbestämmande över tid.

Det vore därför viktigt att utredningen adresserar dessa risker och samtidigt beskriver hur stordriftsfördelar med AI – som ofta förutsätter standardisering – kan tillgängliggöras även för mindre kommuner.

9.9.6 Sekretess för incidentrapportering

Den föreslagna sekretessbestämmelsen för incidentrapporter riskerar att bli så bred att den i praktiken omfattar nästan alla rapporter. Formuleringen "utan att den rapporterade verksamhetsutövarens framtida verksamhet skadas" innebär att även normal negativ publicitet skulle kunna anses skadlig, vilket i realiteten gör sekretessen närmast absolut. Detta ligger inte i allmänhetens intresse och kan hindra forskning och insyn i cybersäkerhetsläget.

Även uttrycket "syftet med vidtagen åtgärd motverkas" är alltför vagt och kan leda till långtgående undantag. Incitament för rapportering kan säkerställas på andra sätt, exempelvis genom sanktioner vid utebliven rapportering, utan att skapa så omfattande sekretess.

Handläggningen av beslutet

Beslut i detta ärende har fattats av prorektor Karin Axelsson vid rektors beslutsmöte i närvaro av den tillförordnade universitetsdirektören Agneta Frode Blomberg, chefsjuristen Christina Helmér, studentrepresentanten Linnea Båfält och sekreteraren Amanda González Beganovic, efter föredragning av verksamhetsutvecklaren Tobias Trofast.

Juristen Anna Wiklund Söpke har deltagit i beredningen av beslutet. Inom ramen för beredningen har ett flertal personer beretts möjlighet att inkomma med delyttranden. Delyttranden har inkommit från prefekten Örjan Danielsson (Institutionen för fysik, kemi och biologi), professor Fredrik Heintz (Institutionen för datavetenskap), biträdande professor Lars Lindblom (Institutionen för kultur och samhälle), professor Ida Lindgren (Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling), prefekten Martin Rantzer (Institutionen för teknik och naturvetenskap) och professor Elin Wihlborg (Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling).

Karin Axelsson

Tobias Trofast

Sändlista:

Finansdepartementet
Universitetsledningen
Universitetsdirektörens ledningsgrupp (funktionsadress)
Föreståndaren för NAISS (Erik Lindahl)
Fakultets- och områdesstyrelser (funktionsadresser)
Dekanerna (funktionsadresser)
Prefekterna (funktionsadress)
Fakultetskanslierna (funktionsadresser)
Institutionerna (de administrativa cheferna)
Överbibliotekarien
Internrevisionen (funktionsadress)
Berörda lokala fackliga organisationer
Studentkårerna
Innehållsproduktionsenheten (funktionsadress)
Registrator vid Dokument- och arkivenheten (original)